

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 12, Αρ. 4 (2023)

ICODL2023

Πρακτικά του 12^{ου} Συνεδρίου

για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση
Η εξ αποστάσεως και συμβατική εκπαίδευση στην ψηφιακή εποχή

Αθήνα, 24 έως 26 Νοεμβρίου 2023

Τόμος 4

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Αντώνης Λιοναράκης

Ευαγγελία Μανούσου

ISBN 978-618-5335-22-9
ISBN SET 978-618-82258-5-5

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών,
Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Ελληνικό Δίκτυο
Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης

Η ποιότητα της επείγουσας Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης στη συμβατική Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Δέσποινα Στύλα, ΕΔΙΠ Διδακτικής, Τμήμα Νοσηλευτικής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Δημήτρης Μαντζάρης, ΕΔΙΠ Υπολογιστικής Νοσημοσύνης και Πληροφορικής Υγείας, Τμήμα Νοσηλευτικής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βασίλειος Μέλλος

doi: [10.12681/icodl.5553](https://doi.org/10.12681/icodl.5553)

Copyright © 2024, Δέσποινα Στύλα, ΕΔΙΠ Διδακτικής, Τμήμα Νοσηλευτικής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Δημήτρης Μαντζάρης, ΕΔΙΠ Υπολογιστικής Νοσημοσύνης και Πληροφορικής Υγείας, Τμήμα Νοσηλευτικής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βασίλειος Μέλλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Η ποιότητα της επείγουσας Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης στη συμβατική Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

The quality of emergency Distance Education in conventional higher education

Δέσποινα Στύλα

Τμήμα Νοσηλευτικής
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Ενεργό Μέλος ΣΕΠ ΕΑΠ
despostyla@uth.gr

Δημήτρης Μαντζάρης

ΕΔΙΠ Υπολογιστικής Νοσησύνης και
Πληροφορικής της Υγείας
Τμήμα Νοσηλευτικής
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
dmantzar@uth.gr

Βασίλειος Μέλλος

Απόφοιτος ΤΟΕ
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Μεταπτυχιακός φοιτητής ΕΑΠ
vamellos@uth.gr

Περίληψη

Η προσωρινή διακοπή της λειτουργίας της δια ζώσης εκπαίδευσης στα ελληνικά Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ), λόγω της πανδημίας (Covid-19), το εαρινό εξάμηνο του 2020, δημιούργησε άγνωστα ως τότε δεδομένα στην ακαδημαϊκή κοινότητα. Η παρούσα μελέτη δημοσκόπησης ερευνά το βαθμό ικανοποίησης των φοιτητών 2^{ου} έτους του Τμήματος Νοσηλευτικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας για την ποιότητα της παρεχόμενης σύγχρονης και ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (περιλαμβάνονται οι διδάσκοντες, η μεθοδολογία διδασκαλίας, η τεχνολογική υποστήριξη, η συνολική εμπειρία), μέσω της πλατφόρμας MS-TEAMS και του e-class, την περίοδο του εγκλεισμού/της καραντίνας για την διασφάλιση της δημόσιας υγείας. Για το λόγο αυτό, δημιουργήθηκε από τους ερευνητές ένα ερωτηματολόγιο πενταβάθμιας κλίμακας Likert (πάρα πολύ, πολύ, μέτρια, λίγο, καθόλου), που δόθηκε μεταγενέστερα (Μάρτιος 2022) σε 120 φοιτητές 2^{ου} έτους του Τμήματος Νοσηλευτικής του ΠΘ. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως ναι μεν οι φοιτητές είναι ικανοποιημένοι σε μεγάλο βαθμό (55,4% πάρα πολύ) για την συνολική εμπειρία την οποία θεωρούν πρωτόγνωρη, ωστόσο σε ένα μεγάλο επίσης βαθμό (57,5% καθόλου) απάντησαν πως δεν θεωρούν πως μπορεί η εξ αποστάσεως εκπαίδευση να αντικαταστήσει τη δια ζώσης εκπαίδευση στα συμβατικά πανεπιστήμια.

Λέξεις Κλειδιά: ποιότητα, εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, ικανοποίηση, φοιτητές.

Abstract

The temporary suspension of lifelong learning in Greek Higher Education Institutions due to the coronavirus (Covid-19), in the spring semester of 2020, created previously unknown data in the academic community. This survey study investigates the degree of satisfaction of second-year students of the Department of Nursing at the University of Thessaly with the quality (including lecturers, teaching methodology, technological support, and overall experience) of the delivered synchronous and asynchronous distance education through the platform MS-TEAMS and e-class, during the period of quarantine to ensure public health. For this reason, the researchers constructed a five-point Likert scale questionnaire (very much, a lot, moderately, a little, not at all), which was given later (March 2022) to 120 second-year students of the Nursing Department of the University of Thessaly. The results showed that although the students are satisfied to a large extent (55.4% very much) with the overall experience which they consider unprecedented, to a large extent (57.5% not at all) they answered that they do not think that distance education can replace in-person education.

Keywords: distance education, quality, satisfaction, university students.

Εισαγωγή

Όπως και σε πολλές χώρες της Ευρώπης έτσι και στην Ελλάδα όλες οι βαθμίδες εκπαίδευσης κλήθηκαν τον Μάρτιο του 2020 να παρέχουν εξ αποστάσεως εκπαίδευση στους μαθητές και φοιτητές για τη διακοπή της διασποράς του κορονοϊού (Covid-19), συνακόλουθα με τα μέτρα για τον περιορισμό των μετακινήσεων και την αποφυγή συνωστισμού σε δημόσιους χώρους. Αυτόν τον μήνα και για όλο το εαρινό εξάμηνο, το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας συμπλέοντας με τις αποφάσεις του Υπουργείου Παιδείας ξεκίνησε τις διαδικασίες για την παροχή σύγχρονης και ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μέσω του e-class και της ψηφιακής πλατφόρμας MS-TEAMS αναρτώντας τις σχετικές οδηγίες στην αντίστοιχη ιστοσελίδα του και η μελέτη αυτή αποσκοπεί στην αξιολόγηση της ποιότητας αυτής της παρεχόμενης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας και συγκεκριμένα από το Τμήμα Νοσηλευτικής, της Σχολής Επιστημών Υγείας, θέτοντας

το ερώτημα πόσο ικανοποιημένοι είναι οι φοιτητές από την παρεχόμενη εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην οποία έλαβαν μέρος;

Θεωρητικό υπόβαθρο

Εννοιολογική οριοθέτηση της ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Σύμφωνα με τους Ιωακειμίδου και Λιοναράκη (2017, σ.129) «η ποιότητα είναι μια πολυδιάστατη έννοια ιδεολογικά φορτισμένη, με το νόημά της κάθε φορά να επηρεάζεται και να διαφοροποιείται ανάλογα με τις ιστορικές συγκυρίες και τις κατά καιρούς επικρατούσες κοινωνικο-οικονομικο-ιδεολογικο-πολιτισμικές συνθήκες». Υπάρχει ένας μεγάλος όγκος βιβλιογραφίας με πολλούς όρους, έννοιες κι αντιλήψεις, ωστόσο παραμένει ιδιαίτερα περίπλοκο να δοθεί ένας ορισμός για την ποιότητα στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση και μάλιστα καθολικά ή έστω ευρέως αποδεκτός (ό.π).

Ο Jung (όπως συναντάται στους Ιωακειμίδου και Λιοναράκη, 2017, σ.130) αναφέρει πως παρότι στα περισσότερα πανεπιστήμια δεν έχει αναπτυχθεί κάποιο ξεχωριστό σύστημα διασφάλισης της ποιότητας για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αλλά υιοθετούν τα ίδια κριτήρια που χρησιμοποιούν και στη συμβατική εκπαίδευση, ωστόσο όσον αφορά την ποιότητα της συμβατικής Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ήδη από το 1985 ο Hearn είχε επισημάνει ότι για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης πρέπει να ληφθούν υπόψη οι απόψεις και η ικανοποίηση των φοιτητών από τις σπουδές τους, ενώ ο Navehebrahim (2009) όρισε την ποιότητα της εκπαίδευσης στα πανεπιστήμια ως την απήχηση των προσόντων των αποφοίτων που απέκτησαν κατά τη διάρκεια των σπουδών τους.

Μάλιστα, καθώς η παρούσα μελέτη αντιμετωπίζει την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση ως «ολοκληρωμένη μεθοδολογία εκπαίδευσης που απαιτεί προσεκτικό σχεδιασμό από το πρώτο ως το τελευταίο βήμα» (Λιοναράκης, Μανούσου, Χαρτοφύλακα, Παπαδημητρίου & Ιωακειμίδου, 2020, σ.5) αποδέχεται τις απόψεις των Butcher και Wilson-Strydom (όπως αναφέρονται στην Ιωακειμίδου, 2018) οι οποίοι επισημαίνουν κάποιες επιθυμητές όψεις της ποιότητας στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, σε διάφορες διαστάσεις της λειτουργίας της όπως: 1) Υποστήριξη από το ίδρυμα (όραμα, σχεδιασμός και υποδομές). 2) Ανάπτυξη

προγραμμάτων σπουδών. 3) Διδασκαλία και μάθηση. 4) Δομή των μαθημάτων. 5) Υποστήριξη των φοιτητών. 6) Υποστήριξη του προσωπικού. 7) Τεχνολογία. 8) Αξιολόγηση. 9) Αξιολόγηση των φοιτητών. 10) Ασφάλεια των εξετάσεων.

Εν συνεχεία, σε αυτό το σημείο κρίνεται απαραίτητη η εννοιολογική οριοθέτηση δύο βασικών εννοιών, της έννοιας «της επείγουσας εξ αποστάσεως διδασκαλίας» και της έννοιας «των μορφών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης» καθότι γίνεται συχνή αναφορά σε αυτές σε όλο το κείμενο. Έτσι, όσον αφορά την «επείγουσα εξ αποστάσεως διδασκαλία» ο όρος προτάθηκε διεθνώς για τη διδασκαλία που οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν γρήγορα και χωρίς καμία προετοιμασία να εφαρμόσουν (Emergency Remote Teaching) (CRLT, 2020). Ουσιαστικά, αφορά μια εντελώς νέα εκπαιδευτική κατάσταση λόγω των έκτακτων συνθηκών ως απόρροια του Covid-19 (Hodges, Moore, Lockee, Trust & Bond, 2020). Ενώ, όσον αφορά τις μορφές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, ο Αναστασιάδης (2014, σ.8) αναφέρει τρεις μορφές, την ασύγχρονη, σύγχρονη και μεικτή. Η ασύγχρονη μορφή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μέσω των προηγμένων τεχνολογιών διαδικτύου επιτρέπει σε διδάσκοντες και διδασκόμενους να αλληλοεπιδρούν σε διαφορετικό χρόνο ανεξάρτητα του γεωγραφικού χώρου στον οποίο βρίσκονται. Η σύγχρονη μέσω των προηγμένων τεχνολογιών διαδικτύου (π.χ. τηλεδιάσκεψη, webcast) παρέχει τη δυνατότητα σε διδάσκοντες και διδασκόμενους να αλληλοεπιδρούν μέσω ήχου, εικόνας και δεδομένων σε πραγματικό χρόνο, ανεξάρτητα του γεωγραφικού χώρου στον οποίο βρίσκονται. Στην παρούσα έρευνα, η ασύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση υλοποιήθηκε στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας μέσω του e-class και η σύγχρονη μέσω της πλατφόρμας MS-TEAMS, όπως ανακοινώθηκε στις 24/3/20 στην επίσημη ιστοσελίδα του Ιδρύματος.

Βιβλιογραφική επισκόπηση σχετικών ερευνών

Πολυποίκιλη είναι η βιβλιογραφία που αναπτύχθηκε με γοργούς ρυθμούς γύρω από την ικανοποίηση των φοιτητών των συμβατικών πανεπιστημίων, σχετικά με την ποιότητα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης που έλαβαν έκτακτα λόγω της πανδημίας. Ενδεικτικά, οι Aristovnik, Keržič, Ravšelj, Tomaževič και Umek (2020) ερευνήσαν ένα δείγμα 30.383 φοιτητών από 62 χώρες και τα αποτελέσματα της έρευνάς τους φανερώνουν συν τοις άλλοις ότι σε παγκόσμιο επίπεδο, οι φοιτητές

έμειναν αρκετά ικανοποιημένοι από την οργάνωση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Σε μία παραπλήσια έρευνα του Τμήματος Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου (2020), τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι εξ αποστάσεως μέθοδοι εκπαίδευσης που υλοποιήθηκαν στο Τμήμα βρήκαν υψηλή αποδοχή μεταξύ των φοιτητών (το δείγμα αποτέλεσαν 162 φοιτητές). Η πλειονότητα των φοιτητών έμεινε ευχαριστημένη με το νέο τρόπο διδασκαλίας, με θετικές γνώμες στο 66% του συνόλου (ενώ αρνητικές στο μόλις 13% των απαντήσεων).

Διαφωτιστικά είναι επίσης τα στοιχεία της έρευνας που διεξήχθη από την Διεθνή Ένωση Πανεπιστημίων που λειτουργεί υπό την αιγίδα της UNESCO, από 25/3 έως 17/4 2020, για τις επιπτώσεις της πανδημίας στην ανώτατη εκπαίδευση. Σε αυτή συμμετείχαν 424 πανεπιστήμια από 109 χώρες. Ένα ενδιαφέρον στοιχείο της έρευνας αφορούσε την ηλεκτρονική επικοινωνία μέσω emails και άλλων μέσων. Σχεδόν όλα τα πανεπιστήμια (91%) διέθεταν τα μέσα ηλεκτρονικής επικοινωνίας προκειμένου να ενημερώνουν τους φοιτητές και το προσωπικό τους. Ένα ακόμη από τα ευρήματα της έρευνας είναι ότι η διαχείριση της εκπαίδευσης από απόσταση είναι δυνατή μέχρι ενός σημείου, αλλά αυτό δημιουργεί αρνητικά αποτελέσματα στην ποιότητα των δραστηριοτήτων και αυξάνει την ανισότητα των ευκαιριών μάθησης.

Μια άλλη έρευνα με ερωτηματολόγια σε 305 φοιτητές πανελλαδικά, πραγματοποιήθηκε από την Interview με τη σύμπραξη του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (2020). Η έρευνα εξέτασε μεταξύ άλλων τα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι φοιτητές στην παρακολούθηση των μαθημάτων. Οι περισσότεροι έκαναν λόγο για κακή σύνδεση (68%), ενώ άλλοι για κακή οργάνωση καθηγητών (38%), για έλλειψη απαραίτητων υποδομών (28%) και για άλλους λόγους (10%). Στην ίδια έρευνα το 63% των ερωτηθέντων απάντησε ότι οι καθηγητές τους είναι εξοικειωμένοι με τις πλατφόρμες τηλεεκπαίδευσης. Σημαντικό εύρημα είναι πως ενώ το 52% των φοιτητών δηλώνει πως έχει θετική εμπειρία από την εφαρμογή της τηλεεκπαίδευσης, ταυτόχρονα το 54% θεωρεί πως θα αποφοιτήσουν χειρότεροι επιστήμονες από το προηγούμενο σύστημα. Τα αποτελέσματα αυτών των ερευνών είναι σημαντικά και φανερώνουν ένα μέρος της οπτικής των φοιτητών για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση που έλαβαν μέρος.

Μεθοδολογία της έρευνας

Σκοπός της έρευνας και ερευνητικά ερωτήματα

Η αιφνίδια εξ αποστάσεως εκπαίδευση κατέστησε απαραίτητη την αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο οι φοιτητές μετείχαν σε αυτήν την εμπειρία. Σε αυτήν την κατεύθυνση οι ερευνητές πραγματοποίησαν έρευνα σε φοιτητές του Τμήματος Νοσηλευτικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας με σκοπό τη διερεύνηση του βαθμού ικανοποίησής τους για την οργάνωση της σύγχρονης και ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης κατά το εαρινό εξάμηνο του 2020, την περίοδο της πανδημίας λόγω του COVID-19 και τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας συνοψίζονται ως εξής:

- (1) Ποιος είναι ο βαθμός ικανοποίησης των φοιτητών από την ενημέρωση και τις ώρες συνεργασίας με τους καθηγητές κατά την εξ αποστάσεως εκπαίδευση;
- (2) Ποιος είναι ο βαθμός ικανοποίησης των φοιτητών από τη μεθοδολογία (χρόνος, περιεχόμενο και τρόπος διδασκαλίας);
- (3) Ποιος είναι ο βαθμός ικανοποίησης των φοιτητών από την τεχνολογική υποστήριξη;
- (4) Ποιος είναι ο βαθμός ικανοποίησης των φοιτητών από τη συνολική τους εμπειρία;

Δείγμα της έρευνας

Ως πληθυσμός της έρευνας θεωρήθηκαν όλοι οι φοιτητές του Τμήματος Νοσηλευτικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας που παρακολούθησαν μαθήματα με εξ αποστάσεως εκπαίδευση τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Η επιλογή του δείγματος που αποτελείται από 120 φοιτητές του 2^{ου} έτους έγινε με βολική (συμπτωματική) δειγματοληψία, η οποία μπορεί να δώσει χρήσιμες πληροφορίες για να απαντηθούν ερευνητικά ερωτήματα παρά το γεγονός ότι τα άτομα δεν είναι βέβαιο πως είναι αντιπροσωπευτικά του πληθυσμού (Creswell, 2011). Όσον αφορά το μέγεθος του δείγματος, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, κρίνεται αρκετά ικανοποιητικό, διότι υπερβαίνει τον αριθμό 30 και έτσι θεωρείται στατιστικά σημαντικό (Cohen & Manion, 2000, σ.131). Αναφορικά με το φύλο των 120 συμμετεχόντων στην έρευνα, το 88,4% που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο είναι γυναίκες και 11,6% άνδρες.

Συλλογή και ανάλυση δεδομένων - Το ερωτηματολόγιο της έρευνας

Ο Arreola (2002) ισχυρίζεται πως η δεκαετία του '20, με τη μεγάλη αναγνώριση που απέκτησε η αξιολόγηση της Ανώτατης Εκπαίδευσης, έθεσε τις βάσεις ώστε τα ανάλογα ερευνητικά ερωτηματολόγια να αυξάνονται με το πέρασμα του χρόνου. Έτσι, για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας δημιουργήθηκε ένα δομημένο ερωτηματολόγιο βασισμένο στα κριτήρια αξιολόγησης, που προτείνει η Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΘΑΑΕ) στην ιστοσελίδα της. Όμως, κρίθηκε σκόπιμος και απαραίτητος ο εμπλουτισμός του ερωτηματολογίου, με νέα συμπληρωματικά κριτήρια, βασισμένα αυτή τη φορά στα νέα δεδομένα όπως αυτά προέκυψαν από την επείγουσα υγειονομική κατάσταση της πανδημίας.

Το ερωτηματολόγιο που προέκυψε αποτελείται από 4 παράγοντες και 10 ερωτήσεις κλειστού τύπου πενταβάθμιας κλίμακας Likert όπου 1=καθόλου, 2=λίγο, 3=μέτρια, 4=πολύ και 5=πάρα πολύ (ικανοποιημένος), η οποία χρησιμοποιείται ευρύτατα στην έρευνα (Robson, 2010). Ο πρώτος παράγοντας για την ικανοποίηση από τους διδάσκοντες αποτελείται από 2 ερωτήσεις. Ο δεύτερος παράγοντας για την ικανοποίηση από τη μεθοδολογία αποτελείται από 3 ερωτήσεις. Ο τρίτος παράγοντας για την ικανοποίηση από την τεχνολογική υποστήριξη αποτελείται από 2 ερωτήσεις. Ο τέταρτος παράγοντας για τη συνολική εμπειρία αποτελείται από 3 ερωτήσεις. Η εσωτερική αξιοπιστία (αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής) εξετάστηκε με το συντελεστή Cronbach's α (1951/1960). Ο συντελεστής δείχνει πόσο στενά συνδέονται ένα σύνολο στοιχείων που λειτουργούν ως ομάδα. Το όριο της τιμής του α για την αποδοχή της αξιοπιστίας μίας κλίμακας, διαφοροποιείται ανάλογα με τον ακαδημαϊκό συγγραφέα. Ειδικότερα, ο Churchill (1997) προτείνει 0,7 να αποτελεί το κατώτατο αποδεκτό όριο. Η παρούσα μελέτη «υιοθετεί» το 0,7 ως την κατώτερη αποδεκτή τιμή. Το ερωτηματολόγιο δοκιμάστηκε πιλοτικά σε δείγμα αποτελούμενο από 5 φοιτητές. Σκοπός της πιλοτικής δοκιμής ήταν να διαπιστωθεί κατά πόσον οι οδηγίες που παρέχονταν για την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου ήταν κατανοητές, κυρίως όμως να προσδιοριστεί η σαφήνεια της διατύπωσης των ερωτήσεων και η κατανόηση του περιεχομένου των ερωτήσεων. Στη συνέχεια, το ερωτηματολόγιο, συνοδευόμενο από επιστολή (που συνέταξαν οι ερευνητές) διαμοιράστηκε δια ζώσης στους φοιτητές, τον Μάρτιο του 2022, στο προπτυχιακό μάθημα Πληροφορική της Υγείας. Στην έρευνα αυτή έλαβαν μέρος 120 φοιτητές του

Τμήματος Νοσηλευτικής του ΠΘ. Διαμοιράστηκαν 120 ερωτηματολόγια και συλλέχθηκαν 118 ανώνυμα ερωτηματολόγια που είχαν απαντημένες όλες τις ερωτήσεις. Η ανωνυμία του δείγματος που συμπλήρωσε το ερωτηματολόγιο εξασφαλίστηκε, ώστε να μπορέσουν οι συμμετέχοντες να εκφράσουν ελεύθερα τις απόψεις τους χωρίς επιφυλάξεις. Όσον αφορά την επεξεργασία των δεδομένων αυτή έγινε με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS-17 (Statistical Package for Social Sciences).

Παρουσίαση αποτελεσμάτων

Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάζονται στους παρακάτω πίνακες και γραφήματα, κατά ερώτημα, όπου καταγράφονται ο βαθμός της ικανοποίησης και το ποσοστό των απαντήσεων.

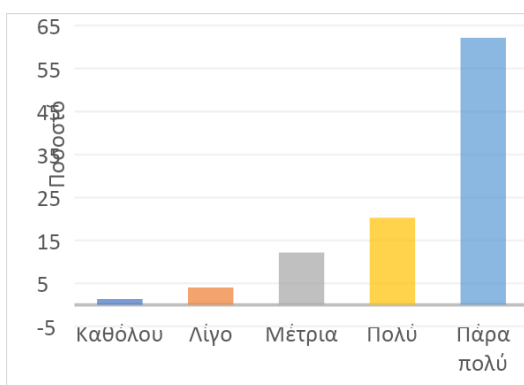
A) Διδάσκοντες

Ερώτηση 1 (βλ. Πίνακα 1 και Γράφημα 1): Θεωρείτε ότι το διδακτικό προσωπικό του Τμήματος ήταν ενημερωμένο και βοηθητικό ως προς τις πληροφορίες που σας έδινε κατά τη διάρκεια της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης; Πόσο ικανοποιημένοι είστε; Από τις απαντήσεις προκύπτει ότι το 1,3% των φοιτητών απαντά «Καθόλου», το 4,05% «Λίγο», το 12,1% «Μέτρια», το 20,2% «Πολύ» και το 62,1% «Πάρα Πολύ».

Πίνακας 1

ΒΑΘΜΟΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
Καθόλου	1,3513
Λίγο	4,0540
Μέτρια	12,1621
Πολύ	20,2702
Πάρα πολύ	62,1622

Γράφημα 1

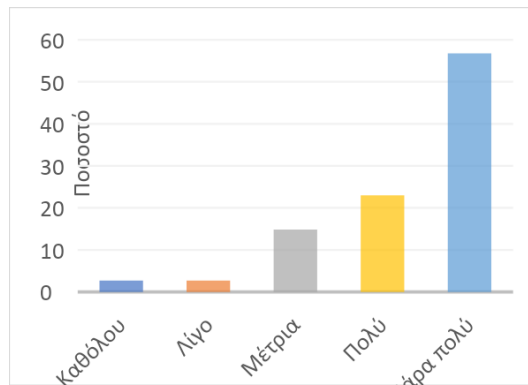
Ερώτηση 2 (βλ. Πίνακα 2 και Γράφημα 2): Πόσο ικανοποιημένοι ήσασταν από τη συνεργασία (με email, τηλεφωνική κ.α) με τους διδάσκοντες; Επαρκούσαν οι ώρες συνεργασίας με τους διδάσκοντες, για την υποστήριξη σας κατά την εξ αποστάσεως

εκπαίδευση; Από τις απαντήσεις προκύπτει ότι το 2,7% των φοιτητών απαντά «Καθόλου», το 2,7 % «Λίγο», το 14,8 % «Μέτρια», το 22,9 % «Πολύ» και το 56,7 % «Πάρα Πολύ»

Πίνακας 2

ΒΑΘΜΟΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
Καθόλου	2,7027
Λίγο	2,7027
Μέτρια	14,8648
Πολύ	22,9729
Πάρα πολύ	56,7567

Γράφημα 2

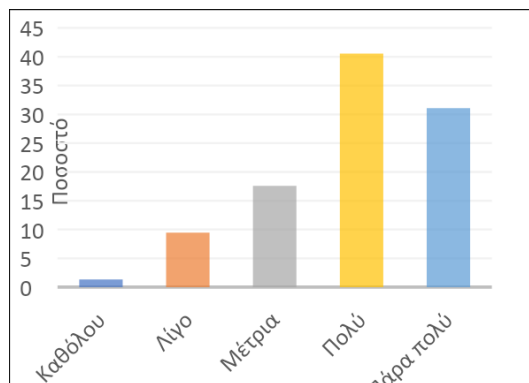
Β) Μεθοδολογία (χρόνος, περιεχόμενο και τρόπος διδασκαλίας)

Ερώτηση 3 (βλ. Πίνακα 3 και Γράφημα 3): Το χρονοδιάγραμμα σπουδών κατά την εξ αποστάσεως εκπαίδευση ήταν ρεαλιστικό; Λάμβανε υπ' όψη τα νέα δεδομένα; Πόσο ικανοποιημένοι είστε; Από τις απαντήσεις προκύπτει ότι το 1,3% των φοιτητών απαντά «Καθόλου», το 9,4 % «Λίγο», το 17,5% «Μέτρια», το 40,5% «Πολύ» και το 31,08% «Πάρα Πολύ».

Πίνακας 3

ΒΑΘΜΟΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΟΣΟΣΤ Ο %
Καθόλου	1,3513
Λίγο	9,4594
Μέτρια	17,5675
Πολύ	40,5405
Πάρα πολύ	31,0810

Γράφημα 3

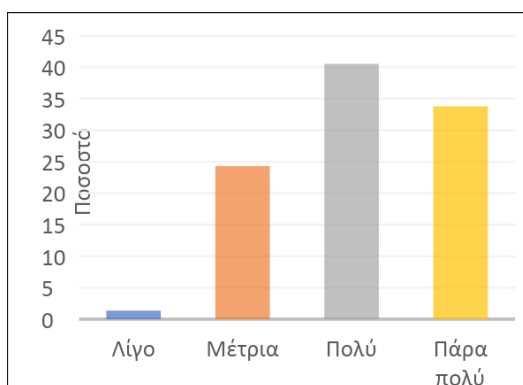

Ερώτηση 4 (βλ. Πίνακα 4 και Γράφημα 4): Το περιεχόμενο των μαθημάτων (στην σύγχρονη εκπαίδευση, μέσω MS-TEAM και στην ασύγχρονη εκπαίδευση στο e-class) προσαρμόστηκε στα νέα δεδομένα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης; Πόσο ικανοποιημένοι είστε; Από τις απαντήσεις προκύπτει ότι το 0% των φοιτητών απαντά «Καθόλου», το 1,3% «Λίγο», το 24,3% «Μέτρια», το 40,5% «Πολύ» και το 33,7% «Πάρα Πολύ».

Πίνακας 4

ΒΑΘΜΟΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
Καθόλου	0
Λίγο	1,3513
Μέτρια	24,3243
Πολύ	40,5405
Πάρα πολύ	33,7837

Γράφημα 4

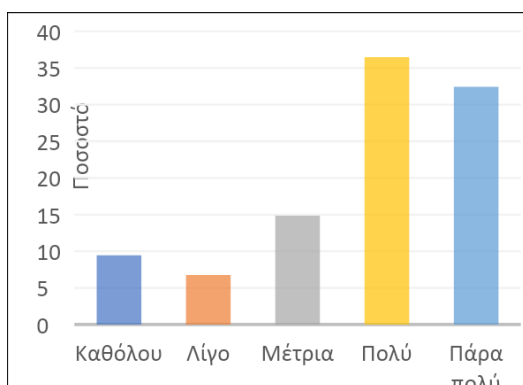

Ερώτηση 5 (βλ. Πίνακα 5 και Γράφημα 5): Κρίνετε πως υπήρχε ποικιλία στις μεθόδους διδασκαλίας στην σύγχρονη και ασύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση που λάβατε (π.χ συνεργατικές δραστηριότητες, ανάθεση και παρουσίαση εργασιών την ώρα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης κ.α); Πόσο ικανοποιημένοι είστε; Από τις απαντήσεις προκύπτει ότι το 9,4% των φοιτητών απαντά «Καθόλου», το 6,7 % «Λίγο», το 14,8 % «Μέτρια», το 36,4% «Πολύ» και το 32,4% «Πάρα Πολύ».

Πίνακας 5

ΒΑΘΜΟΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
Καθόλου	9,4594
Λίγο	6,7567
Μέτρια	14,8648
Πολύ	36,4864
Πάρα πολύ	32,4324

Γράφημα 5

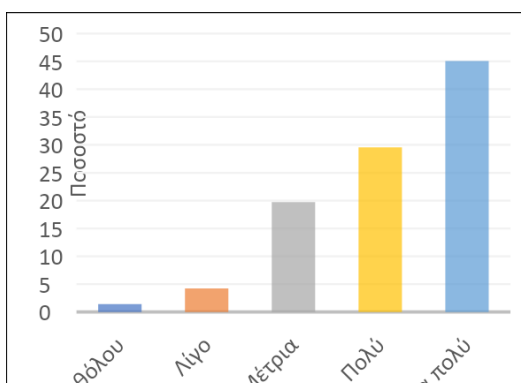
Γ) Τεχνολογική υποστήριξη

Ερώτηση 6 (βλ. Πίνακα 6 και Γράφημα 6): Υπήρχε ενημέρωση και υποστήριξη από πλευράς του Ιδρύματος (τεχνικές και διοικητικές υπηρεσίες) όσον αφορά στη σύνδεσή σας στην πλατφόρμα MS-TEAMS; Πόσο ικανοποιημένοι είστε; Από τις απαντήσεις προκύπτει ότι το 1,4% των φοιτητών απαντά «Καθόλου», το 4,2 % «Λίγο», το 19,7% «Μέτρια», το 29,5% «Πολύ» και το 45,07% «Πάρα Πολύ».

Πίνακας 6

ΒΑΘΜΟΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
Καθόλου	1,4084
Λίγο	4,2253
Μέτρια	19,7183
Πολύ	29,5774
Πάρα πολύ	45,0704

Γράφημα 6

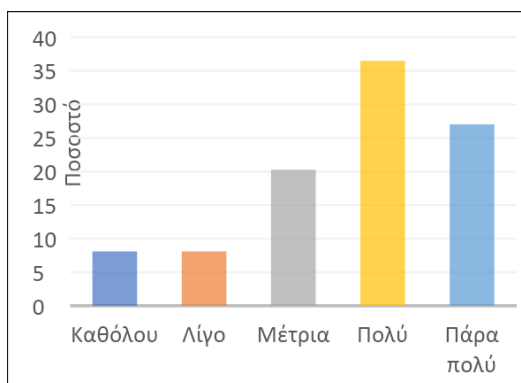

Ερώτηση 7 (βλ. Πίνακα 7 και Γράφημα 7): Η τεχνολογική οργάνωση (π.χ τρόπος σύνδεσης, εντολές, τοποθέτηση υλικού κ.α) της ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο e-class, κρίνεται ικανοποιητική για την κάλυψη των αναγκών σας συνολικά; Από τις απαντήσεις προκύπτει ότι το 8,1% των φοιτητών απαντά «Καθόλου», το 8,1 % «Λίγο», το 20,2% «Μέτρια», το 36,4% «Πολύ» και το 27,02% «Πάρα Πολύ».

Πίνακας 7

ΒΑΘΜΟΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
Καθόλου	8,1081
Λίγο	8,1082
Μέτρια	20,2702
Πολύ	36,4864
Πάρα πολύ	27,0277

Γράφημα 7

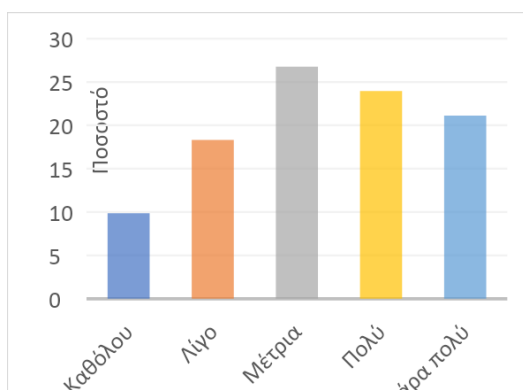
Δ) Συνολική εμπειρία

Ερώτηση 8 (βλ. Πίνακα 8 και Γράφημα 8): Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση και ο τρόπος οργάνωσής της από το Τμήμα και από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας γενικότερα, ανταποκρίθηκε στις αρχικές προσδοκίες σας; Πόσοι ικανοποιημένοι είστε; Από τις απαντήσεις προκύπτει ότι το 9,8% των φοιτητών απαντά «Καθόλου», το 18,3 % «Λίγο», το 26,7% «Μέτρια», το 23,9% «Πολύ» και το 21,1% «Πάρα Πολύ».

Πίνακας 8

ΒΑΘΜΟΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
Καθόλου	9,8591
Λίγο	18,3098
Μέτρια	26,7605
Πολύ	23,9436
Πάρα πολύ	21,1267

Γράφημα 8

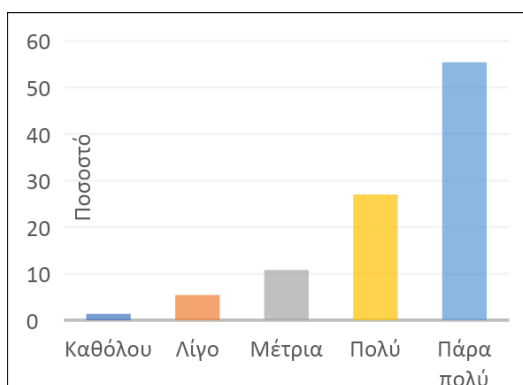

Ερώτηση 9 (βλ. Πίνακα 9 και Γράφημα 9): Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι η συνολική σας εμπειρία καθ' όλη τη διάρκεια της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ήταν θετική; Πόσο ικανοποιημένοι είστε; Από τις απαντήσεις προκύπτει ότι το 1,3% των φοιτητών απαντά «Καθόλου», το 5,4 % «Λίγο», το 10,8% «Μέτρια», το 27,02% «Πολύ» και το 55,4% «Πάρα Πολύ».

Πίνακας 9

ΒΑΘΜΟΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
Καθόλου	1,3513
Λίγο	5,4054
Μέτρια	10,8108
Πολύ	27,0272
Πάρα πολύ	55,4054

Γράφημα 9

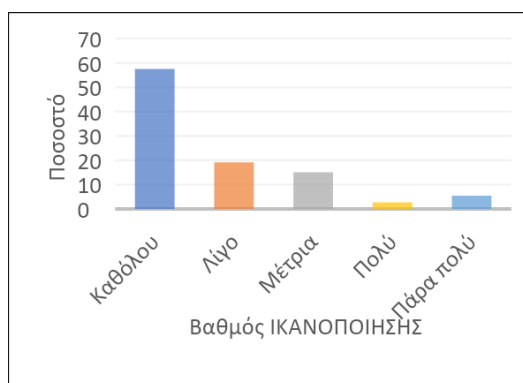

Ερώτηση 10 (βλ. Πίνακα 10 και Γράφημα 10): Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι μπορεί η εξ αποστάσεως εκπαίδευση να αντικαταστήσει τη δια ζώσης εκπαίδευση; Από τις απαντήσεις προκύπτει ότι το 57,5% των φοιτητών απαντά «Καθόλου», το 19,1% «Λίγο», το 15,06% «Μέτρια», το 2,7% «Πολύ» και το 5,4% «Πάρα Πολύ».

Πίνακας 10

ΒΑΘΜΟΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Καθόλου	57,5342
Λίγο	19,1788
Μέτρια	15,0684
Πολύ	2,7397
Πάρα πολύ	5,4794

Γράφημα 10

Συζήτηση

Από τους φοιτητές που πήραν μέρος στην έρευνα ζητήθηκε να αξιολογήσουν κάποια ζητήματα που αφορούσαν την ποιότητα της παρεχόμενης (σε αυτούς) εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε μια κλίμακα αξιολόγησης από καθόλου έως πάρα πολύ. Τα ζητήματα αφορούν α) τους διδάσκοντες β) τη μεθοδολογία γ) την τεχνολογική υποστήριξη και δ) τη συνολική εμπειρία. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης τους παρουσιάζονται συνοπτικά στους παραπάνω 10 πίνακες και στα παραπάνω 10 γραφήματα.

Αναλύοντας αυτά τα αποτελέσματα, σε συνδυασμό με τα ερωτήματα που τέθηκαν, καθίσταται φανερό πως οι φοιτητές είναι ικανοποιημένοι από την ενημέρωση των διδασκόντων (βλ. Πίνακα 1 και Γράφημα 1) (ερώτηση 1). Σύμφωνα με τις απαντήσεις τους, το 62,2% θεωρεί πως οι διδάσκοντες του Τμήματος υπήρξαν πάρα πολύ ενημερωμένοι και βοηθητικοί ως προς τις πληροφορίες που έδιναν στους φοιτητές για για το θέμα της επείγουσας εξ αποστάσεως διδασκαλίας (20,2% δήλωσαν πολύ και 12,1% μέτρια). Στον Πίνακα 2 και στο Γράφημα 2 (ερώτηση 2) παρουσιάζεται η ικανοποίηση των φοιτητών από τις διατιθέμενες ώρες συνεργασίας (με email, τηλεφωνική κ.α) αφού υπήρξε καθολική απαγόρευση

μετακίνησης των πολιτών λόγω της πανδημίας). Το 56,7% δήλωσε πως είναι πάρα πολύ ικανοποιημένοι από τις ώρες συνεργασίας (το 22,9% δήλωσε πολύ και το 14,8% μέτρια). Τα αποτελέσματα αυτά είναι σε συμφωνία με την έρευνα των Karalis και Raïkou (2020) όπου -σε αντίθεση με άλλες έρευνες- η πλειοψηφία των φοιτητών δήλωσε πως δεν δυσκολεύτηκε στην αλλαγή από τη δια ζώσης στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση χάρη στις τεχνολογικές δυνατότητες που είχαν αλλά και χάρη στην επικοινωνία και στην τακτική συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς τους.

Όσον αφορά τη Μεθοδολογία (χρόνος, περιεχόμενο, τρόπος). Όπως φαίνεται στον Πίνακα 3 και στο Γράφημα 3 (ερώτηση 3) ένα ποσοστό 40,5% θεωρεί πως το χρονοδιάγραμμα (το οποίο άλλαξε λόγω της πανδημίας) υπήρξε πολύ ρεαλιστικό (το 17,5 % δήλωσε μέτρια). Στον Πίνακα 4 και στο Γράφημα 4 (ερώτηση 4) παρουσιάζεται η κατάλληλη προσαρμογή του περιεχομένου των μαθημάτων (στη σύγχρονη μέσω MS-TEAMS και στην ασύγχρονη e-class) στα νέα δεδομένα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Το 33,7% δήλωσε ότι είναι πάρα πολύ ικανοποιημένοι και 24, % μέτρια. Η ερώτηση αφορούσε την προσαρμογή του περιεχομένου των μαθημάτων καθώς σύμφωνα με τους Hodges et al (2020) και McMurtrie (2020) στην επείγουσα εξ αποστάσεως διδασκαλία τα μαθήματα δεν έχουν σχεδιαστεί εξ αρχής για εκπαίδευση από απόσταση, αλλά περιλαμβάνουν τη διενέργεια κλασικά σχεδιασμένων δια ζώσης μαθημάτων από απόσταση λόγω έκτακτης αλλά και προσωρινής ανάγκης.

Τα παραπάνω αποτελέσματα συμφωνούν με όσα αναφέρονται στην έρευνα της Μπάκα (2021, σ.121) όπου από τις απαντήσεις των διδασκόντων στην σχετική ερώτηση, διαφαίνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος αυτών, προσάρμοσε το εκπαιδευτικό υλικό σε μέτριο ή υψηλό βαθμό, προκειμένου να ανταποκριθεί στις ανάγκες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Ας σημειωθεί εδώ πως σε έρευνα του Nature (2020) πολλοί πανεπιστημιακοί καθηγητές θεωρούν ότι πρέπει να γίνει ανασχεδιασμός των μαθημάτων και όχι απλή μεταφορά και προσαρμογή τους σε μια πλατφόρμα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Εν συνεχεία, στον Πίνακα 5 και στο Γράφημα 5 (ερώτηση 5) παρουσιάζεται η ποικιλία στις μεθόδους διδασκαλίας (συνεργατικές δραστηριότητες, παρουσίαση εργασιών κ.α) το 36.4% απάντησε πως είναι πολύ ικανοποιημένοι από αυτήν την ποικιλία των μεθόδων (το 14,8% δήλωσε μέτρια). Όσον αφορά την τεχνολογική

υποστήριξη των φοιτητών, στον Πίνακα 6 και στο Γράφημα 6 (ερώτηση 6) παρουσιάζεται η υποστήριξη από πλευράς Ιδρύματος (τεχνικές και διοικητικές υπηρεσίες) όσον αφορά τη σύνδεση των φοιτητών στην ψηφιακή πλατφόρμα. Το 45,07% δήλωσε πάρα πολύ ικανοποιημένο και ένα ποσοστό 29,5 % δήλωσε πολύ ικανοποιημένο από αυτήν την υποστήριξη. Τα αποτελέσματα συμφωνούν με την έρευνα της Times Higher Education (2020) σε 53 χώρες και 200 πανεπιστήμια όπου το 85% των ερωτηθέντων θεωρεί πως τα ιδρύματα ανταποκρίθηκαν καλά από τεχνική άποψη στη μετάβαση αυτή. Ενδιαφέρον είναι ότι το ποσοστό αυτό στην Ευρώπη ανέρχεται στο 67% των ερωτηθέντων. Ας σημειωθεί εδώ πως και σε έρευνα του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (2020) σχετικά με την τεχνική υποστήριξη των εξ αποστάσεως εξετάσεων παρατηρείται υψηλός βαθμός ικανοποίησης στο 52,56% των ερωτηθέντων. Στον Πίνακα 7 και στο Γράφημα 7 (ερώτηση 7) παρουσιάζεται η οργάνωση της ασύγχρονης εκπαίδευσης στο e-class και ένα ποσοστό της τάξης 36, 4% απάντησε πως είναι πολύ ικανοποιημένο (το 27,2% δήλωσε πάρα πολύ και το 20, 2% μέτρια).

Όσον αφορά τη συνολική εμπειρία στον Πίνακα 8 και στο Γράφημα 8 (ερώτηση 8) παρουσιάζεται ο βαθμός της ανταπόκρισης της παρεχόμενης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στις αρχικές τους προσδοκίες. Ένα ποσοστό 21,1% απάντησε πάρα πολύ ικανοποιημένοι (το 23,9% δήλωσε πολύ και το 26,7% μέτρια). Ενώ ενδιαφέρον παρουσιάζει εδώ η μεγάλη διασπορά των απαντήσεων (σε αντίθεση με την έρευνα μας) στην μελέτη της Μπάκα (2021, σ.116) όπου η πρώτη ερώτηση της τελευταίας ενότητας των γενικών απόψεων των φοιτητών για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αφορά το βαθμό λειτουργίας της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και το 10,2% των φοιτητών θεωρεί πως δεν λειτούργησε, το 33,1%, πως λειτούργησε ελάχιστα, το 35,9% πως λειτούργησε σε μέτριο βαθμό, ενώ το 17,5% και το 3,3% αυτών, θεωρεί πως λειτούργησε αρκετά καλά και εξαιρετικά αντίστοιχα.

Στον Πίνακα 9 και στο Γράφημα 9 (ερώτηση 9) παρουσιάζεται η συνολική εμπειρία των φοιτητών και ένα ποσοστό 55,4% απάντησε πως ήταν πάρα πολύ θετική (το 27,2% δήλωσε πολύ και το 10,8% μέτρια). Αυτό το αποτέλεσμα συνάδει με το αποτέλεσμα της έρευνας του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης σε συνεργασία με την interview (2021) όπου το 52% των φοιτητών δηλώνει πως έχει θετική εμπειρία από την εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Στον Πίνακα 10 και στο Γράφημα 10 (ερώτηση 10) παρουσιάζονται οι απόψεις σχετικά με το αν μπορεί η εξ αποστάσεως εκπαίδευση να αντικαταστήσει τη διαζώσης. Ένα ποσοστό 57,5 % απάντησε καθόλου (το 19,1% λίγο και το 15,6% μέτρια). Αυτό το αποτέλεσμα έρχεται σε αντίθεση με την παρόμοια ερώτηση που υπήρχε στην έρευνα του τμήματος Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου (2020) όπου στο ερώτημα περί προτίμησης της εξ αποστάσεως ή διαζώσης διδασκαλίας και εξέτασης τα ποσοστά ήταν κατά 44% υπέρ της εξ αποστάσεως διδασκαλίας και κατά 49% υπέρ της εξ αποστάσεως εξέτασης.

Συμπεράσματα

Η μελέτη αυτή αναδεικνύει την ποικιλία του βαθμού ικανοποίησης των φοιτητών για την ποιότητα της παρεχόμενης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (σύγχρονης και ασύγχρονης) την εποχή της πανδημίας και της αναστολής της διαζώσης εκπαίδευσης το εαρινό εξάμηνο του 2020, στο Τμήμα Νοσηλευτικής, του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Οι προκλήσεις που διαμορφώνονται από έκτακτους παράγοντες και επείγουσες καταστάσεις όπως είναι ο COVID-19 μπορούν να θεωρηθούν ως ευκαιρίες για εξέλιξη και αναθεώρηση του εκπαιδευτικού τοπίου στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

Από τα αντίστοιχα υψηλά ποσοστά των απαντήσεων των φοιτητών (62,2% πάρα πολύ ικανοποιημένοι) εξάγεται το συμπέρασμα πως οι διδάσκοντες διέθεσαν αρκετές ώρες συνεργασίας (με email, τηλεφωνική κ.α) στους φοιτητές και υπήρξαν ενημερωτικοί απέναντι τους σε ικανοποιητικό βαθμό. Βέβαια δεν διερευνάται στην παρούσα έρευνα η επιμόρφωση τους ώστε να έχουμε ασφαλή συμπεράσματα για την αποτελεσματικότητά τους στη συνεργασία αυτή, καθώς σύμφωνα με την Μανούσου (2021, σ. 41) κρίνεται επιτακτική η ανάγκη της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σε ζητήματα μεθοδολογίας εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, άμεσα, μεθοδικά και συστηματικά.

Όσον αφορά την προσαρμογή του υπάρχοντος περιεχομένου των μαθημάτων στα νέα δεδομένα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, το 33,7% δήλωσε πως είναι πάρα πολύ ικανοποιημένοι. Σαφώς όμως δεν αρκεί μόνο η προσαρμογή αλλά χρειάζεται και η κατάλληλη παιδαγωγική τροποποίηση του περιεχομένου και του υλικού των

μαθημάτων, καθώς σύμφωνα με τον Λιοναράκη (2006) είναι καθοριστικό να τονίζεται ολοένα και περισσότερο ότι δεν είναι τα τεχνολογικά μέσα και εργαλεία που καθορίζουν τη μάθηση αλλά οι παιδαγωγικές επιλογές του σχεδιασμού του διαθέσιμου διδακτικού υλικού. Αυτό αποτελεί και άποψη πολλών πανεπιστημιακών καθηγητών (βλ. πιο πάνω στη συζήτηση) διότι όπως είναι λογικό κλήθηκαν άμεσα και χωρίς καμία προετοιμασία να εφαρμόσουν την επείγουσα εξ αποστάσεως διδασκαλία (Emergency Remote Teaching), λόγω της πανδημίας (CRLT, 2020).

Όσον αφορά την τεχνολογική υποστήριξη των φοιτητών ένα ικανοποιητικό ποσοστό 45.7% δήλωσε πάρα πολύ ικανοποιημένο (και το 29.5% δήλωσε πολύ), συμπλέοντας με τα αποτελέσματα της μεγάλης έρευνα της Times Higher Education (2020) όπου τα ιδρύματα ανταποκρίθηκαν καλά από τεχνική άποψη στη μετάβαση αυτή, μάλιστα το ποσοστό αυτό στην Ευρώπη ανέρχεται στο 67% και καθώς φαίνεται από τις απαντήσεις των φοιτητών, το Τμήμα Νοσηλευτικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας υποστήριξε τεχνολογικά σε ικανοποιητικό βαθμό τους φοιτητές του.

Όσον αφορά την συνολική εμπειρία (ερωτήσεις 8 και 9) το 54% των φοιτητών απάντησε πως αυτή ήταν πολύ θετική, ωστόσο αυτό το αποτέλεσμα έρχεται σε αντίθεση με τις απαντήσεις στο τελευταίο ερώτημα για αντικατάσταση της διαζώσης από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, καθώς το 57% θεωρεί πως αυτό δε μπορεί να γίνει καθόλου και το 19% λίγο.

Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα και περιορισμοί

Τέλος, οι βασικοί περιορισμοί της παρούσας έρευνας είναι οι εξής: 1) Το μικρό μέγεθος του δείγματος. Μελέτες με μεγαλύτερα δείγματα φοιτητών του Τμήματος Νοσηλευτικής και άλλων Τμημάτων γενικότερα του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, είναι απαραίτητες. 2) Το δείγμα αποτελούταν από 120 άτομα τα οποία ήταν διαθέσιμα και επέλεξαν να συμμετάσχουν εθελοντικά. Αποτελεί μια μελέτη απόψεων συγκεκριμένων φοιτητών, συγκεκριμένου Τμήματος του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας ως εκ τούτου έφεραν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και οι στάσεις και συμπεριφορές τους ενδέχεται να αποκλίνουν σημαντικά από εκείνες μίας αντιπροσωπευτικής ομάδας του πληθυσμού. 3) Η ποσοτική ανάλυση που στηρίζεται

στην καταγραφή των δηλωμένων απόψεων των ερωτηθέντων, δεν έχει ως σκοπό να οδηγήσει σε γενίκευση των ευρημάτων της έρευνας, αλλά να αναδείξει ενδιαφέρουσες πτυχές του υπό διερεύνηση θέματος. Λόγω της μεθόδου με την οποία έγινε η έρευνα, βασισμένη σε ερωτηματολόγια, γίνονται μόνο δηλωτικές υποθέσεις που δε μπορούν να γενικευτούν. Κατά συνέπεια, στην παρούσα έρευνα δεν υποστηρίζεται ο καθολικός και γενικευμένος χαρακτήρας των ευρημάτων, αλλά η ανάδειξη σημαντικών σημείων, που ευελπιστούμε να αποτελέσουν αφορμή για περαιτέρω έρευνες.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Αναστασιάδης, Π. (2014). Η έρευνα για την ΕξΑΕ με τη χρήση των ΤΠΕ (e-learning) στο Ελληνικό Τυπικό Εκπαιδευτικό Σύστημα. Ανασκόπηση και προοπτικές για την Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, Vol 10, (No 1), 5-32.
- Arreola, R. A. (2002). *Developing a Comprehensive Faculty Evaluation System*. Bolton: Anker Publishing Company.
- Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης & interview (2020). Καταγραφή των απόψεων των φοιτητών για την τηλεεκπαίδευση. Ανακτήθηκε στις 21/10/22 από: <https://www.interview.com.gr/wp-content/uploads/2020/11/%CE%A4%CE%B7%CE%BB%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%A0%CE%B1%CE%BD%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%CE%BC%CE%B9%CE%BF.pdf>
- Aristovnik, A., Keržič, D., Ravšelj, D., Tomaževič, N., & Umek, L. (2020). Impacts of the COVID-19 Pandemic on Life of Higher Education Students: A Global Perspective. *Sustainability*, 12, p. 8438, <https://doi.org/10.3390/su12208438>
- Churchill, G. A. (1997). A paradigm for developing better measures of marketing constructs. *Journal of Marketing Research*, 16, 64-73.
- Cohen, L. & Manion, L. (2000). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας* (4η έκδ.). Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Creswell, J. (2011). *Η έρευνα στην εκπαίδευση. Σχεδιασμός, διεξαγωγή και αξιολόγηση της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας*. Αθήνα: Ίων.
- CRLT (2020). Getting Started with Teaching Remotely in an Emergency, by CRLT and the Center for Academic Innovation. Ανακτήθηκε στις 15/10/22 από: <https://crlt.umich.edu/getting-started-teaching-remotely-emergency>
- Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (2020). Έρευνα για την αξιολόγηση της διενεργείας των εξ αποστάσεως εξετάσεων. Ανακτήθηκε στις 14/10/22 από: <https://www.in.gr/2020/10/13/greece/ta-aei-stin-epoxi-ton-ilektronikon-eksetaseon-ikanopoiimenoι-oi-foitites/?fbclid=IwAR36S6OWmQvm-BuugV1115reB-mnZB8azXCXU6Mq8JxFznlLqgi7Vrzd84>

- Hearn, J. C. (1985). Determinants of college students' overall evaluations of their academic programs. *Research in Higher Education*, 23(4), 413–437.
- Hodges, C., Moore, S., Lockee, B., Trust, T., & Bond, A. (2020). The Difference Between Emergency Remote Teaching and Online Learning. *EDUCAUSE Review*. Ανακτήθηκε στις 19/10/22 από: https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote%20teaching-and%20online%20learning?fbclid=IwAR0yiCtV1QE9bUgSjiBxK4JDhS0_ORoBpSs0o6gkju2zimYHc6jWSNfnE1M
- Ιωακειμίδου, Β. (2018). Η διασφάλιση της ποιότητας στη διδασκαλία και μάθηση: εφαρμογές στην πολυμορφική εξ αποστάσεως εκπαίδευση (αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Ανακτήθηκε στις 20/10/22 από <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/44003#page/1/mode/2up>
- Ιωακειμίδου, Β., & Λιοναράκης, Α. (2017). Η διαρκής βελτίωση της ποιότητας στη εξ αποστάσεως πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Τάσεις και προσανατολισμοί. *Open Education: The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, Τόμ. 13 (2), 124-139. Ανακτήθηκε στις 21/10/22 από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/openjournal/article/view/15541/14047>
- Karalis, T., & Raikou, N. (2020). Teaching at the Times of COVID-19: Inferences and Implications for Higher Education Pedagogy. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 10(5), 479–493.
- Λιοναράκης, Α. (2006). Η θεωρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και η πολυπλοκότητα της πολυμορφικής της διάστασης. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.) *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση – Στοιχεία Θεωρίας και Πράξης*. Αθήνα: Προπομπός.
- Λιοναράκης, Α., Μανούσου, Ε., Χαρτοφύλακα, Τ., Παπαδημητρίου, Σ., & Ιωακειμίδου, Β. (2020). Editorial 2020. Διακήρυξη για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, Vol 16, (No1), 4-8. Doi: <https://doi.org/10.12681/jode.23741>.
- Μανούσου, Ε. (2021). *Εξ Αποστάσεως Σχολική Εκπαίδευση. Ζητήματα Σχεδιασμού και Οργάνωσης*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Φυλάτος (Fylatos Publishing).
- McMurtrie, B. (2020). Preparing for Emergency Online Teaching, *The Chronicle of Higher Education*. Ανακτήθηκε στις 20/10/22 από: <https://www.chronicle.com/events/virtual/from-emergency-remote-teaching-to-effective-distance-education>
- Μπάκα, Σ. (2021). Η υλοποίηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο Ε.Μ.Π. λόγω έκτακτων συνθηκών. Δυσκολίες – Συμπεράσματα – Προοπτικές. Αδημοσίευτη Διπλωματική εργασία. Ανακτήθηκε στις 20/10/22 από: <https://dspace.lib.ntua.gr/xmlui/handle/123456789/54156>
- Nature(2020). Universities will never be the same after the coronavirus crisis. Ανακτήθηκε στις 21/10/22 από: <https://www.nature.com/articles/d41586-020-01518-y>
- Navehebrahim, A. (2009) A study of quality from the perspective of the university graduates: A case study focusing on a small university in Iran. *Education Business and Society Contemporary Middle Eastern Issues* 2(4):289-298.DOI: 10.1108/1753798091.
- Robson, C. (2010). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου* (Β. Νταλάκου, & Κ. Βασιλικού, Μτφ). Αθήνα: Gutenberg.

Times Higher Education (2020). THE Leaders Survey: Will Covid-19 leave universities in intensive care? Ανακτήθηκε στις 15/10/22 από: <https://www.timeshighereducation.com/features/leaders-survey-will-covid-19-leave-universities-intensive-care>

Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου (2020). Έρευνα για τις απόψεις των φοιτητών για τις εξ αποστάσεως μεθόδους εκπαίδευσης. Ανακτήθηκε στις 21/10/22 από: <https://www.ert.gr/perifereiakoi-stathmoi/iraklio/ereyna-edeixe-oti-oi-foitites-protimoyn-tin-ex-apostaseos-ekpaideysi/>

UNESCO(2020a). COVID-19 education response. Ανακτήθηκε στις 16/10/22 από: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/globalcoalition>

Δικτυογραφία

<http://cs.uth.gr/2020/03/24/%CE%BF%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%B5%CF%83-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CE%BE-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B5%CF%89%CF%83-%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B5/>
<https://it.uth.gr/kb/ms-teams-syndesi-kai-hrisi>
<https://www.ethae.gr/el/>
<https://mst.hmu.gr/erevna-ex-apostaseos-ekpaideysis/>